

فصلنامه‌ی اقتصاد مقداری

صفحه‌ی اصلی وب سایت مجله:

www.jqe.scu.ac.ir

شاپا الکترونیکی: ۲۷۱۷-۴۲۷۱

شاپا چاپی: ۲۰۰۸-۵۸۵۰

دانشگاه شهید چمران اهواز

بررسی تأثیر همزمان کیفیت نهادی و فرار مالیاتی بر عملکرد نظام

مالیاتی کشورهای منتخب MENA

حجت ایزدخواستی*، ^{ib}یداله دادگر**، پوریا بیگی***

* استایار اقتصاد، گروه اقتصاد، دانشکده اقتصاد و علوم سیاسی دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران (نویسنده مسئول).

ایمیل: h_izadkhasti@sbu.ac.ir

^{ib}0000-0002-9031-9407

آدرس پستی: ایران، تهران، بزرگراه شهید چمران، خیابان یمن، میدان شید شهریار، دانشگاه شهید بهشتی، دانشکده اقتصاد و علوم سیاسی، گروه اقتصاد

* استاد اقتصاد، گروه اقتصاد، دانشکده اقتصاد و علوم سیاسی دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران.

ایمیل: h_dadgar@sbu.ac.ir

*** کارشناسی ارشد اقتصاد، گروه اقتصاد، دانشکده اقتصاد و علوم سیاسی دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران.

ایمیل: pouria.beygi@gmail.com

اطلاعات مقاله	طبقه‌بندی JEL	واژگان کلیدی
تاریخ دریافت: ۹ آذر ۱۳۹۸	H19, C23, H26	کیفیت نهادی، حکمرانی خوب، فرار مالیاتی، عملکرد نظام مالیاتی، داده‌های تابلویی
تاریخ بازنگری: ۸ اسفند ۱۳۹۹		
تاریخ پذیرش: ۱۴ اسفند ۱۳۹۹		

اطلاعات تکمیلی:

این مقاله برگرفته از پایان نامه‌ی کارشناسی ارشد آقای پوریا بیگی در رشته اقتصاد به راهنمایی آقای حجت ایزدخواستی در دانشگاه شهید بهشتی است.

قدردانی: نویسندگان از نظرات و پیشنهادات ارزشمند داوران که کیفیت مقاله را بهبود بخشیده‌اند تشکر می‌کنند.

تضاد منافع: نویسندگان مقاله اعلام می‌کنند که در انتشار مقاله ارائه شده تضاد منافی وجود ندارد.

منابع مالی: نویسندگان مقاله هیچگونه حمایت مالی برای تحقیق، تألیف و انتشار مقاله دریافت نکرده‌اند.

ارجاع به مقاله:

ایزدخواستی، حجت، دادگر، یداله و بیگی، پوریا. (۱۴۰۰). بررسی تأثیر همزمان کیفیت نهادی و فرار مالیاتی بر عملکرد نظام مالیاتی کشورهای منتخب MENA. فصلنامه‌ی اقتصاد مقداری (بررسی های اقتصادی سابق)، ۱۸ (۴)، ۱۵۸-۱۲۵.

 [10.22055/JQE.2021.31807.2181](https://doi.org/10.22055/JQE.2021.31807.2181)

© 2022 Shahid Chamran University of Ahvaz, Ahvaz, Iran. This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International (CC BY-NC 4.0 license) (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>)

چکیده گسترده

مقدمه:

مالیات اصلی‌ترین و پایدارترین منبع تأمین مالی دولت است؛ اما دولت در اکثر کشورهای در حال توسعه به منظور تأمین درآمدهای مالیاتی مورد نیاز خود با موانع نهادی و ساختاری از قبیل کیفیت پایین حکمرانی و بالا بودن سطح فساد مواجه هستند. بر این اساس، تقویت پاسخگویی و اثربخشی دولت می‌تواند تمایل به پرداخت مالیات افراد را افزایش دهد. اعتماد ایجاد شده در افراد در نتیجه ارتقای کیفیت حکمرانی باعث وصول به موقع درآمدهای مالیاتی می‌شود و این امر به تقویت ساختار اقتصادی منجر می‌شود. بنابراین، بهبود در کیفیت نهادی می‌تواند منجر به جلب اعتماد عمومی، کاهش فرار مالیاتی، افزایش درآمدهای مالیاتی دولت و در نهایت بهبود عملکرد نظام مالیاتی شود. یکی از شاخص‌های مهم عملکرد نظام مالیاتی در کشورهای مختلف نسبت درآمدهای مالیاتی به تولید ناخالص داخلی در هر کشور است. بر این اساس بالاتر بودن مقدار این شاخص در یک کشور بیانگر عملکرد بهتر نظام مالیاتی آن کشور است.

روش تحقیق:

در این تحقیق، ابتدا با استفاده از روش علل چندگانه - آثار چندگانه (MIMIC) روند فرار مالیاتی برآورد می‌شود. در نهایت، به بررسی تأثیر همزمان کیفیت نهادی و فرار مالیاتی بر عملکرد نظام مالیاتی کشورهای منتخب منا در دوره زمانی (۲۰۱۷-۲۰۲۰) با استفاده از روش

داده‌های تابلویی پرداخته می‌شود. در ادامه با استفاده از مبانی نظری به تصریح الگوی اقتصادسنجی پرداخته می‌شود و در آن اثرات همزمان کارایی و پاسخگویی دولت و فرار مالیاتی بر عملکرد نظام مالیاتی کشورهای منتخب من^۱ در دوره (۲۰۱۷-۲۰۰۲) پرداخته می‌شود:

$$Taxr_{it} = \alpha_i + \beta_1 Ggdp_{it} + \beta_2 Struct_{it} + \beta_3 Sagri_{it} + \beta_4 Imp_{it} + \beta_5 Gove_{it} + \beta_6 Tavod_{it} + \varepsilon_{it} \quad (1)$$

که در آن، $Taxr_{it}$ نسبت درآمدهای مالیاتی دولت به تولید ناخالص داخلی، $Ggdp_{it}$ نرخ رشد تولید ناخالص داخلی، $Struct_{it}$ نسبت ارزش افزوده بخش خدمات به ارزش افزوده بخش صنعت (شاخص تبدیل ساختاری)، $Sagri_{it}$ سهم ارزش افزوده بخش کشاورزی در تولید ناخالص داخلی، Imp_{it} نسبت واردات کالاها و خدمات به تولید ناخالص داخلی، $Gove_{it}$ شاخص کارایی دولت و $Tavod_{it}$ شاخص فرار مالیاتی در کشور i ام در زمان t و ε_{it} جمله اخلال است. در الگوی دوم، اثرات ضربی فرار مالیاتی و رشد تولید ناخالص داخلی بر نسبت درآمدهای مالیاتی دولت به تولید ناخالص داخلی بررسی می‌شود:

$$Taxr_{it} = \alpha_i + \beta_1 Avoid_{it} * Ggdp_{it} + \beta_2 Struct_{it} + \beta_3 Sagri_{it} + \beta_4 Imp_{it} + \beta_5 Gove_{it} + \varepsilon_{it} \quad (2)$$

یافته‌ها:

افزایش کارایی و پاسخگویی دولت زمینه مشارکت بیشتر عموم مردم در تأمین مالی هزینه‌های دولت فراهم می‌کند و باعث می‌شود تا ضمن کاهش فرار مالیاتی درآمدهای مالیاتی دولت افزایش یابد. همچنین، افزایش محدودیت‌های تجاری باعث گسترش اقتصاد زیرزمینی و افزایش واردات به صورت غیرقانونی و قاچاق و کاهش درآمدهای مالیاتی دولت می‌شود. تبدیل ساختاری نیز به نوعی نماینده‌ای از تغییر در ترکیب بخش‌های اقتصادی توانایی دولت را در اخذ مالیات، ترکیب و نوع مالیاتی که می‌تواند در اقتصاد وضع کند را تحت تأثیر قرار می‌دهد.

^۱ با توجه به محدودیت داده‌ها، برآورد الگو با استفاده از داده‌های هفت کشور منتخب عضو منا شامل ایران، الجزایر، اردن، عراق، تونس، مراکش و مصر صورت گرفته است.

نتیجه:

نتایج حاصل شده بیانگر این است که بهبود کیفیت حکمرانی منجر به کاهش فرار مالیاتی شده است. همچنین، نتایج بیانگر این است که کارایی و پاسخگویی دولت، تبدیل ساختاری در اقتصاد، سهم واردات کالاها و خدمات در تولید ناخالص داخلی اثر مثبت و سهم ارزش افزوده بخش کشاورزی در تولید ناخالص داخلی اثر منفی بر نسبت درآمد‌های مالیاتی به تولید ناخالص داخلی داشته‌اند. به علاوه، اثر فرار مالیاتی و اثر ضریبی فرار مالیاتی و نرخ رشد تولید ناخالص داخلی بر نسبت درآمد‌های مالیاتی به تولید ناخالص داخلی معنادار نبوده است.

Reference

- Acemoglu, D., Verdier, T., & Acemoglu, T. V. (2000). The choice between market failure and corruption." *American Economic Review*, 90 (1): 194-211.
- Ajaz, T., & Ahmad, E. (2010). The effect of corruption and governance on tax revenues. *The Pakistan Development Review*, 49(4): 405-417.
- Alm, J. (2012). Measuring, explaining, and controlling tax evasion: lessons from theory, experiments, and field studies. *International tax and public finance*, 19(1): 54-77.
- Bayer, R. C., & Sutter, M. (2009). The Excess Burden of Tax Evasion an Experimental Detection-Concealment Contest. *European Economic Review*, 53(5), 527-543.
- Besley, T., & Persson, T. (2014). Why do developing countries tax so little?. *Journal of economic perspectives*, 28(4), 99-120.
- Bird, A. and Stephan, A. (2015). Governance and taxes: Evidence from regression discontinuity. *Journal of Economic Issues*, 5(3): 12-17.
- Botlhole, T.D. (2010). Tax Effort and Determinants of Tax Ratio in Sub-Saharan Africa, International Conference on Applied Economics, ICOAE.
- Boussaidi, A., and Hamed, M. S. (2015). The impact of governance mechanisms on tax aggressiveness: empirical evidence from Tunisian context. *Journal of Asian Business Strategy*, 5(1): 1-12.

- Cebula, R.J. & Saadatmand, Y. (2005). Income Tax Evasion Determinants: New Evidence. *Journal of American Academy of Business*, 7(2): 1-24.
- Cevik, S., Gottschalk, J., Hutton, E., Jaramillo, L., Karnane, P., & Sow, M. (2019). Structural transformation and tax efficiency. *International Finance*.
- Chu, H, Lai, C.C., & Cheng, C.C., (2015). Tax havens, growth and welfare, *Journal of public economic theory*, 17(6): 802-823.
- Dell'Anno, R., Gómez, M. & Pardo, A. (2004). Shadow Economy in Three Very Different Mediterranean Countries: France, Spain and Greece. A MIMIC Approach. Working Paper 2004:1-29.
- Eltony, M. N. (2002). Determinants of Tax Efforts in Arab Countries, Arab Planning Institute Working Paper 207.
- Ghani, Z. (2011). A cross country analysis of tax performance with special focus on Pakistan's tax effort. *Journal of Economic Issues*, 11(1): 1-25.
- Gupta, A. (2007). *Determinants of tax revenue efforts in developing countries*. IMF Working Papers, No. 07/184 Washington, DC: The International Monetary Fund Organization for Economic, 1-39.
- Imam, P. A., and Jacobs, D. (2007). Effect of corruption on tax revenues in the Middle East, *Review of Middle East Economics and Finance Rev*, Middle East Econ. Fin., 10(1): 1-24.
- Karagoz, K. (2013). Determinants of Tax Revenue: Does Sectorial Composition Matter?, *Journal of Finance, Accounting and Management*, 4(2): 50-63.
- Khani, A, Imani, K. and Yousefi, A. (2014). Tax Avoidance, how it is Measured and the Factors Affecting it, *Accounting Research*, 15:121-142.
- Izadkhasti, H. (2016). Analyzing the Effects of Corruption and Quality of Governance on Tax System Performance: A Dynamic Panel Data Approach. *Economic Development Policy*, 4(1), 93-118. doi: 10.22051/edp.2017.13453.1069. [in Persion]
- Izadkhasti, H. (2019). Analyzing the Impact of Governance Quality and Composition of Government Expenditures on Iran's Economic

- Growth: Endogenous Growth Approach, *Quartely Journal of Quantitative Economics (JQE)*, 15(4), 135-165. https://jqe.scu.ac.ir/article_14146. [in Persian]
- Karimi Petanlar, S., Gilak Hakimabadi, M. T., & Nochamani., S. (2015). The effect of government effectiveness on reducing tax evasion in selected countries, *Tax Research Journal*, 23 (27), 63-91. <https://taxjournal.ir/index.php> [in Persian]
- Mohammadzadeh, Y., Hekmatifard, S., & Sharifi, E. (2017). The effect of government size on good governance and economic performance in selected countries, *Economic Growth and Development Research*, 7(26), 97-112. https://egdr.journals.pnu.ac.ir/article_2595 [in Persian]
- Mongong-Fon, R., Filippaios, F., Mohr, A. T., & Batsakis, G. (2017). The roles of institutional quality and institutional distance in explaining North-South and South-South FDI: The case of foreign direct investment into Africa. *Journal of International Business Studies*, ISSN 0047-2506.
- Motalebi, M., Alizadeh, M., & Faraji Dizaji., S. (2020). Estimating the shadow economy and tax evasion by considering behavioral factors, *Quartely Journal of Quantitative Economics (JQE)*, 16 (4), 69-100. https://aes.basu.ac.ir/article_2419 [in Persian]
- Mutascu, M. (2011). *Influence of climate conditions on tax revenues*. MPRA (Munich Personal RePEc Archive) Paper, No. 40324.
- Prinz, A. L. (2018). How Should One Study Clandestine Activities: Crimes, Tax Fraud, and Other “Dark” Economic Behavior?. *Agent-based Modeling of Tax Evasion: Theoretical Aspects and Computational Simulations*, 37-58.
- Rezagholizadeh, M., Aghaei, M., & Alemi, A. H. (2019). Analysis of tax evasion in Iran by multiple index method - multiple causes, *Quarterly Journal of Parliament and Strategy*, 26 (97), 199-226. https://nashr.majles.ir/article_301 [in Persian]

- Richardson, G. (2006). Determinants of Tax Evasion: a Cross-Country Investigation, *Journal of International Accounting, Auditing and Taxation*, 15: 150-169.
- Richardson, G. (2008). The Relationship between Culture and Tax Evasion across Countries: Additional Evidence and Extensions. *Journal of International Accounting, Auditing and Taxation*, 17 (2): 67–78.
- Sadeghi, M. S., & Nourani, F. (2015). An overview of the challenges and strategies to prevent tax evasion in Iran. 3rd International Conference on Applied Research in Management and Accounting, Tehran, *Shahid Beheshti University*, 5-20. <https://civilica.com> [in Persian]
- Sadraei, S. (2017), An Introduction to the Theoretical Foundations of Good Governance (A Comparative Study of the Governance Situation in the UAE and Bahrain), *Journal of Nations Research*, 2(19), 45-67. <http://ensani.ir/fa/article/373688/> [in Persian]
- Samadi, A. H., & Tabandeh, R. (2013). Tax evasion in Iran (study of causes and effects and its estimation), *Tax Research Journal*, 21 (19), 77-107. <http://taxjournal.ir/article-1-196-fa.html> [in Persian]
- Sanyal, A., Gang, I. N., and Goswami, O. (2000) Corruption, Tax Evasion and the Laffer Curve, *Public Choice, Springer* 105(1-2): 61–78.
- Schneider, F. & Savasan, F. (2007). DYMIMIC Estimates of the Size of Shadow Economies of Turkey and Neighboring Countries. *International Research Journal of Finance and Economics*, 9:126-144.
- Sepehrdoost, H., Rajabi, F., & Barouti, M. (2015). Investigating the effect of good governance on the revenue performance of the tax system. *Quarterly Journal of Applied Theories of Economics*, Second Year, 2, 103-126. https://ecoj.tabrizu.ac.ir/article_4269 [in Persian]
- Shahabadi, A., Ganji, M. (2015). The effect of good governance on economic freedom of selected countries in Mena region. *Regional Economics and Development*, 9, 264-288. https://erd.um.ac.ir/article_25577 [in Persian]
- Shneider, F. and Enste, D. (2000). Shadow Economics Around the World: Size, Causes, and Consequences, *Journal of Economic Literature*, 38 (1): 77-114.

- Tabandeh, R, Jusoh, M, Md. Nor, N.G, and Shah Ziadi, M.A. (2012). Estimating Factors Affecting Tax Evasion In Malaysia: A Neural Network Method Analysis, *Prosiding perker*, 2: 1524-1535.
- Tahseen, A, Eatraz, A. (2010). The Effect of Corruption and Governance on Tax Revenues, *the Pakistan Development Review*, 49(4): 405-417.
- Tanzi, V. and Zee, H. (2000). Tax policy for Emerging Markets: Developing Countries. Washington, DC: IMF Working Paper WP/00/35.
- Tanzi, V., and Davoodi, H. R. (2000). *Corruption, growth, and public finances*. IMF Working paper.